

KNJIŽNA POROČILA IN OCENE

Richard C. Lewanski, A BIBLIOGRAPHY OF SLAVIC DICTIONARIES. Volume II. The New York Public Library, New York 1962.

Zamisel newyorške ljudske knjižnice, da bi v treh knjigah zbrala kolikor se da izčrpnno bibliografijo slovanskih slovarjev, zasluži vso pozornost že zaradi tega, ker je delo očitno namenjeno širokemu kulturnemu krogu in ker je istočasno po vsebini in obliki prvi poskus takšne vrste. Prvi del obsega poljske slovarje in je izšel leta 1959. Tretji del bo posvečen ruščini. V drugem delu, ki je izšel leta 1962, so zbrani bibliografski podatki za primerjalno slovanske, beloruske, bolgarske, češke, kašubske, lužiške, polabske, makedonske, starocerkveno-slovanske, srbohrvaške, slovaške, slovenske in ukrajinske slovarje. Bibliografije za kašubščino, lužiščino in polabščino so združene, sicer pa je vsak jezik obdelan zase v zaključeni celoti. Na koncu knjige je še dvoje poglavij: *Izvori* — tu so naštetе poublikacije, od koder je sestavljalec črpal podatke — in *Dodatki*, kjer je omenjenih nekaj najnovjših slovarjev. Ob posameznih jezikih je razporejenih devet posnetkov naslovnih strani raznih slovarjev.

Bibliografijo je sestavil prvi asistent slovanskega oddelka pri NYPL Richard C. Lewanski s pomočjo sodelavcev. Žal ni mogoče razbrati, kdo izmed njih je imel opraviti s slovenščino.

V svojem sestavku se bom dotaknil samo tistega dela knjige, ki je odmerjen slovanskim slovarjem.

Knjiga je vsekakor izraz splošnih potreb po takšni bibliografiji, kar je v uvodu tudi poudarjeno. Poleg tega, da imajo slovarji važen kulturni pomen na domačem jezikovnem ozemlju, jih štejemo tudi med najvažnejše pripomočke za sporazumevanje posameznih ljudstev med seboj. Zato je razumljivo, da se je v tem času, ko se sodelovanje med narodi naglo širi in pogloblja, njihov pomen visoko dvignil. V novejšem času se je vloga slovanskega sveta v mednarodnem življenju močno povečala, zahod je bil prisiljen, da v marsičem spremeni staro gledanje na slovanstvo in vedno bolj živo občuti nujnost, da se sprti seznanja z dosežki njegove kulture. Zaradi naglih družbenih sprememb se krog ljudi, ki uporabljajo slovarje, hitro širi. V slavistiki je raziskovanje leksike in onomastike v zadnjem času stopilo v ospredje. Ta pojav je nedvomno rezultat širših splošnih potreb, ki sem jih omenil zgoraj, vendar je tudi nujnost v razvoju lingvistike kot znanosti o jeziku. Od rezultatov, do katerih prihajajo znanstveniki ob študiju besed in imen, upravičeno pričakujemo, da bodo pognali naprej tudi druga področja jezikoslovja. Po drugi strani pa nudijo ta spoznanja zelo dragoceno pomoč pri raziskovanju kulturne, naselitvene in socialne zgodovine, pri proučevanju razvoja človeškega mišljenja, psihologije in drugod. Z leksiko in onomastiko se ukvarja vedno več delavcev. Vse slovanske nacionalne akademije izdajajo, pripravljajo ali pa so pred kratkim izdale velike slovarje svojih jezikov. Vsako leto izide veliko specialnih slovarjev. Vedno pogostejše so študije o posameznih problemih leksike. Zelo hitro se množi onomastična literatura. Imamo že celo vrsto sintetičnih del s tega področja. Po vsem tem laže razumemo pomen in aktualnost takšne publikacije kot je *Bibliografija slovanskih slovarjev*.

Slovenski del obsega strani 274—295. Ker je knjiga bralcem teže dostopna, bom najprej na kratko opisal ta del publikacije. V začetku je faksimile naslovne strani Murkovega *Besednika* iz leta 1855. Nato so slovarji razdeljeni v tri razdelke: *enojezični*, *dvojezični* in *večjezični slovarji*. Ti razdelki se potem delijo na nekaka poglavja, n. pr. enojezični slovarji na: biografije, dialekte, slovarje tujk, jezik, onomastiko, ortografijo, slang in terminologijo. Dvojezični del razpade na angleščino, esperanto, francoščino, nemščino, antično grščino, madžarščino, italijanščino, latinščino, ruščino, srbohrvaščino in španščino. Mnogojeznični slovarji — razumljivo, da je ta del najkrajši — obsegajo splošni in posebni del. Sledijo *avtorsko*, *jezikovno* in *stvarno kazalo*. Po enakih principih so urejene tudi bibliografije drugih jezikov. Taka ureditev je na prvi pogled zelo pregledna, ima pa tudi pomanjkljivosti. Pri slovenščini je najbolj problematična za terminološke slovarje; ti so — vsaj iz starejših časov — skoraj samo dvojezični ali pa tudi večjezični. Ker jih sestavljalec ne našteje skupaj pod terminologijo, ampak jih uvršča pod tisti drugi jezik ali pa pod posebni del večjezičnih slovarjev, se skoraj porazgube. Bibliografija se je v glavnem omejila na knjižne izdaje, vendar so prišli vanjo tudi važnejši rokopisni slovarji (Kastelčev iz 1680—1688, *Krajnsko besedišče pisano iz 17. stoletja*, Vorenčev slovar iz 1705—1710 in Buttolov rezijanski slovar iz 1818). Upoštewane so nekatere časopisne objave, vendar še daleč ne niti vse najvažnejše. Veliko pomanjkljivosti je že pri slovarjih, ki so izšli v samostojnih knjigah ali brošurah.

Pri nas nimamo take ali podobne bibliografije niti za domačo rabo. Veliko nam še manjka celo do popolne splošne slovenske bibliografije, od koder bi lahko sestavljalec črpal potrebne podatke; predvsem manjka popis tiskov za večji del prve polovice tega stoletja od 1915 do 1945. Za nekatera leta v tem času bibliografij sploh ni, za druga so raztresene po periodiki in raznih zbornikih. Pomagamo si lahko z raznimi priložnostnimi bibliografijami. Naravno, da je vse te stvari težko dobiti skupaj. Kakor se da razbrati iz *Izporov*, je sestavljalec poleg kompilatorskih bibliografij, ki upoštevajo tudi slovensko gradivo, uporabljal Simoničevo *Slovensko bibliografijo* knjig za leta 1550—1900 (Ljubljana 1905—1905), Slebingerjevo *Slovensko bibliografijo* za leta 1907—1912 (Ljubljana 1913) in *Slovensko bibliografijo* 1945—1955. Tu pogrešam *Slebingerjevo Slovensko bibliografijo za leto 1929* in knjigi *Slovenske bibliografije 1956 in 1957*, ki sta že tudi izšli. Od časopisov, kjer so izhajale bibliografije za druga leta, so v seznamu izvorov omenjeni »Časopis za zgodovino in narodopisje« (Maribor 1904—1940), »Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino« (Ljubljana 1920—1926). Izmuznil se je *Zbornik Slovenske Matice*, kjer so izhajale redne letne bibliografije od 1898 do 1906. Manjka vsaj nekaj važnejših katalogov, zbornikov in posebnih bibliografij. Po vsem tem je razumljivo, da v knjigi ni omenjenih izdaj iz zadnjih nekaj let ali da so zelo nepopolni podatki za čas od 1915 do 1945, težko pa opravičimo, da so ušle skozi sestavjalčeve prste take stvari, kot je *Vocabolario Italiano e Schiauo* Alasše da Sommaripe, ki so v bibliografijah. Očitno je za tujca tudi iskanje po teh bibliografijah, kar jih imamo, težko. Preprosto, nikjer nimamo zbranih podatkov o literaturi za ožja področja, kot je n. pr. strokovna terminologija, onomastika itd. Pomanjkanje takšnih bibliografij je že resna ovira, ki otežuje kulturno, znanstveno-raziskovalno, pedagoško in tudi praktično delo. Včasih si človek še najbolj pomaga s citati v znanstveno dokumentiranih razpravah in s seznamami literature v raznih monografijah. Iskanje literature po posrednih napatkih vzame večkrat po tedne časa. Literaturo iz posameznih panog jezikoslovja poznajo natančno samo najožji specialisti, pa še tem včasih uide kaka stvar. Kdor se hoče na novo seznaniti z gradivom, mora začeti z zamudnim iskanjem in zlepa ni prepričan, da pozna vse, kar bi moral. Če iščeš izven Ljubljane, so težave neprimerno večje. Tako stanje naravnost zahteva spremembe. Ker lahko s pridom uporabljajo takole bibliografijo ljudje z različnih področij — le-ti pa ne potrebujejo vsi enako izčrpnih podatkov — nastane vprašanje, kakšen naj bo njen obseg. Najširše gredo potrebe jezikoslovca, zato bom pregledal podatke predvsem s tega

stališča. Največ se bom pač ustavljal ob vprašanju, do kake mere je bibliografija izčrpala gradivo; vendar sem trdno prepričan, da v pričujočem sestavku s svojimi dopolnili ne bom odpravil vseh njenih pomanjkljivosti, ker prav gotovo še ne poznam vsega gradiva. V zadnjem času je naša knjižna produkcija razmeroma visoka. Na vseh področjih se literatura hitro množi; ponekod se stanje v enem letu bistveno spremeni, zato človek upravičeno pričakuje, da bi takale bibliografija imela tudi vidno označeno časovno omejitve, od kod do kam seže, česar ta nima. V svojem sestavku jo bom dopolnjeval s slovarji, ki so izšli do konca leta 1962.

Pri *biografijah* je treba mimogrede omeniti, da je veliko jugoslovanskih in tujih enciklopedij važnejših in ima več biografij naših kulturnih delavcev, kot pa jih ima Kukuljevičev *Slovník umjetnikah jugoslavenskih* (Zagreb 1858—60). Pred kratkim je Viktor Smolej izdal *Slovenski dramski leksikon I—II, Ljubljana 1961—62*.

Slovarjev naših *dialektov* nimamo veliko, čeprav je znano, da so leksične značilnosti in arhaičnosti slovenskih dialektov izredno zanimive in važne ne samo za naselitveno in kulturno zgodovino slovenskega in slovanskega ozemlja, ampak tudi za druge sosednje pokrajine. Na razmeroma majhnem ozemlju se je zaradi njegove svojevrstne lege v nekaterih imenih in izoliranih besedah ohranilo toliko pričevanj o živahnem jezikovnem dogajanju v preteklosti, da lahko ob njih sklepamo na splošne zakonitosti v imenoslovju in v življenju besed. Predvsem nam manjkajo izčrpniji slovarji posameznih dialektov in pa sintetični slovarji s tega področja. Ne samo da takega slovarja nimamo nobenega, ampak nimamo niti izdelanih principov, kakšen naj bi bil in po kakšnem delovnem postopku bi lahko prišli do takega besednjaka. SAZU ima v načrtu, da bo izdala Tominčev Slovar črnovrškega narečja, ki je že celo vrsto let čakal v rokopisu. Imeli smo pa razmeroma veliko zbiralec narečnih besed; njihove zbirke so velikokrat ostale v rokopisih, vendar je večina zbranega gradiva prišla v javnost v raznih slovarjih in v obliki dialektoloških slovarskih doneskov, ki so raztreseni po časopisih, revijah in knjigah. Značilno je, da naši pisatelji, predvsem tisti iz obrobnih pokrajin, radi na koncu svojih leposlovnih spisov dodajajo še slovarčke narečnih izrazov. Vendar taki slovarski doneski ne bi šli v tole bibliografijo. Nikakor se pa ne bi smela izmuzniti taka knjiga kot je Sašel in Ramovš, *Narodno blago iz Roža (Arhiv za zgodovino in narodopisje, knjiga II, Maribor 1936—37)*, kjer je na koncu 20 strani obsegajoč slovar rožanskih besed. Pogrešam tudi Baudouina de Courtenaya *Rezjanski katilizis, s primečanijami i slovarom*, ki je izšel kot priloga k njegovi knjigi *Opyt fonetiki rezjanskih govorov*, Warszawa-Peterburg 1875. To de Courtenayev o izdajo je leta 1894 v Vidmu priredil v italijanščini Giuseppe Loschi kot *Il Catecismo resiano*; na koncu je rezijansko-italijanski slovar.

Pri *slovarjih tujk* ima bibliografija dva Bradačeva in Bunčev slovar. S tem pa še daleč ni izčrpano vse. *Slovar tujk* F. Bradača iz leta 1929 je izšel 1942 v drugi izdaji. Izpuščen je Jože Glonarja *Zepni slovarček tujk*; ta je izšel v Ljubljani v dveh izdajah, leta 1927 in 1954. Omeniti je treba še Lestanov *Slovarček tujih besed*, Gradec 1918. Ta je v bibliografiji pomotoma naveden kot *Slovarček tujih imen* pod številko 22; napaka izvira iz Šlebingerjeve bibliografije za leto 1918 v ČJKZ II, 500.

Na splošno lahko rečemo, da je na področju enojezičnih slovarjev naša leksikografija slabo razvita. Kaže, da se bo v prihodnjih letih situacija izboljšala. SAZU pripravlja slovar sodobnega knjižnega jezika, ki naj bi štel okoli 120.000 gesel. Do sedaj imamo samo en tak slovar; ta je Glonarjev iz leta 1936. V praksi ga nadomeščata dokaj zajetna pravopisa iz let 1950 in 1962. V tisku je poskusni zvezek *Slovenskega etimološkega slovarja*, ki ga sestavlja France Bezlaj; v načrtu je, da bo šel že jeseni v tiskarno prvi zvezek. Močno smo pa še v zaostanku s historičnim slovarjem. Treba bo misliti na slovarje, ki bodo zbrali našo leksiko po stoletjih ali pa po važnejših kulturnih obdobjih. V slovenskem jeziku nimamo niti slovarja brižinskih spomenikov. Izredno zanimivi

področji sta jezik patentov in urbarski izrazi. Ob tem gradivu so v zadnjem času prišli do razveseljivih rezultatov J. Kelemina, M. Kos in F. Bezljaj. Jezik patentov je med drugim zanimiv tudi zato, ker je neke vrste zoredek naše terminologije. V tisku večkrat kdo zapiše željo po slovarju sinonimov. Ze doigo je znana potreba po frazeološkem slovarju, vendar je ostalo to področje še do danes preveč zanemarjeno. Očitno je, da se bodo potrebe po raznih enojezičnih slovarjih vedno nadaljevale in širile. Zelo občutno je že pomanjkanje frekvenčnega slovarja slovenskega jezika. Računati bo treba tudi s slovarji važnejših pesnikov in pisateljev. Izredno važno področje je semantika, a je še vse premalo obdelana. Nerazvitost semantičnega vrednotenja besed otežuje delo literarnim zgodovinarjem, kritikom in esejistom pri interpretaciji del besedne umetnosti, posebno pa predstavlja težko premagljivo oviro pri vsakršni stilistični študiji. Ni treba posebej omenjati, da se zapostavljanje semantike v našem jezikoslovju prav posebno pozna v dvojezičnih slovarjih, v enih manj, v drugih bolj. Ob tej priliki bi omenil, da je redakcijski odbor za nastajajoči Slovar slovenskega knjižnega jezika pri SAZU javno postavil problem, kakšen obseg naj v omejenem slovarju zavzame pomensko opredeljevanje besed samo s pomočjo domačega jezika. Mislim, da je treba to stvar temeljito premisliti. Odborovemu mnenju bi se dalo ugovarjati; nekje morajo biti le pojasnjeni pomeni besed tudi brez pomoči tujega jezika.

Čeprav se marsikje srečujemo s pomanjkljivostmi, moramo vendarle ugotoviti, da je bil interes za leksikografijo pri nas vedno zelo živ. Tako trditvev podprejo že tudi številne rokopisne zbirke, ki iz raznih vzrokov niso izšle v knjižni obliki. Največkrat ekonomski pogoji niso dovoljevali, da bi jih sestavljali dokončali in pripravili za tisk. Znanih je nekaj imenskih zbirk. Omenim naj tudi tri stvari z etimološkega področja: Koštialov poskus slovenskega etimološkega slovarja, ki je v privatni lasti, Perovškov etimološki slovar tujk, ki ga hrani NUK, in Keleminovo etimološko zapuščino s področja germanoslavica, ki jo hrani SAZU.

Pod jezik bi bilo treba omeniti še kako časopisno objavo, kot so Štrekljevi *Slovarski doneski iz živnega jezika narodovega* (izšel je tudi posebni odtisek iz LMS za leto 1894) ali Dolenčevi *Pravni izrazi o prevodih vinogorskega zakona* (CJKZ II, 72—91) ali F. Ramovš, *Komisija za etimološki slovar slovenskega jezika v Letopisu SAZU* v Ljubljani, I, str. 352—359 idr. Ne bi smel manjkati 15 strani obsegajoč *Register nekaterih besed...* v Dalmatinovi Bibliji iz 1584; to je prvi slovar slovenskega jezika. Sem bi šel tudi neke vrste puristični slovarček N. Ravnikarja, *Kratek kranjsko-slovenski besednjak*, Zagreb 1865.

Zanimiv pojav v našem jezikoslovju je Engelbert Rakovec (1873—1961). Njegova teorija o jeziku ima presenetljive sličnosti z nekaterimi Marrovimi izhodišči. Tudi ta naš jezuit izbaja iz štirih elementov, govori o primarnem polisemantizmu besed in etimologizira po podobi besednih zlogov ne glede na historični nastanek besed. Razlike med njima so predvsem v tem, da Rakovec ničesar ne ve o stadijskem razvoju jezikov in trdi, da gre razvoj pomenov od abstraktnega h konkretnemu, medtem ko zastopa Marr nasprotno stališče. Rakovec je napisal v slovenščini dve knjigi: *Sestava človeškega jezika ali Splošni etimolog*, kjer razloži svoje principe in razlaga geografska in osebna imena, in *Tolmač slovenskega jezika ali Slovenski etimolog*, kjer postavlja svoje etimologije slovenskemu besednemu gradivu. Obe knjigi, ki sta zamišljeni kot enotno delo, sta izšli v samozaložbi v Boštanj ob Savi 1927. Prvi del je izšel tudi v nemškem prevodu kot *Allgemeine Etymologie oder Aufbau der menschlichen Sprache*, Ljubljana 1928. Dvomim, da bi izšel v nemškem prevodu tudi drugi del, kakor stoji v SBL, 9. zvezek, str. 18; sestavljalec Rakovec biografije je verjetno mislil na drugo njegovo nemško knjigo *Geist und Materie, Bewegung und Kraft*, Regensburg 1950.

Slovenska *onomastična* literatura je na splošno precej obsežna. Monografskih del ni veliko, je pa toliko več doneskov, člankov in razprav, ki so raztreseni po domačih in tujih časopisih in revijah. Z razpravami in članki iz

onomastike in z monografijo *Slovenska vodna imena*, katere drugi del (M—Ž) je tudi že izšel leta 1961, nam je dal France Bezljaj vrsto pomembnih onomastičnih del in popeljal naše imenoslovje na nova pota. Pomemben prispevek k onomastični literaturi pomenijo nekateri članki in razprave zgodovinarja Milka Kosa. Z velikim zanimanjem in nestrpnostjo pričakujemo njegov topografski leksikon, ki ga že dlje časa pripravlja. Zelo pogrešamo kritične narečne zapise slovenskih krajevnih imen, ker se še zmeraj dogaja, da so imena znana v nezanesljivi obliki. Brez natančnih narečnih zapisov je včasih težko in nevarno razlagati naša krajevna imena, ker so bila često izpostavljena velikim dialektičnim spremembam. Tako delo ima za prihodnja leta v načrtu Inštitut za slovenski jezik pri SAZU.

V tej bibliografiji je onomastika obdelana pomanjkljivo; manjka veliko imenskih zbirk, ki bi šle vanjo z isto pravico, kot so jo bila deležna že nekatera dela. Lestanov *Slovarček tujih besed* je prišel semkaj pomotoma, kot sem že omenil. Odveč je tudi Sabljarijev *Miestopisni riečnik Kraljevinah Dalmacije, Hératske i Slavonije (Zagreb 1866)*, ker se ne nanaša na naše ozemlje. Ne domišljam si, da bom s svojimi dopolnili dovolj izčrpen, vendar sem prepričan, da bom odpravil nekatere najvažnejše pomanjkljivosti. Imamo še celo vrsto izpuščenih imenikov, ki so izšli že za časa Avstrije. Pri starih imenikih moramo računati z razmerami v preteklosti, ko naše ozemlje upravno sploh ni bilo združeno. Od starejših imenikov in leksikonov pogrešam naslednje: Cristian Crusius, *Topographisches Post-Lexikon aller Ortschaften der k. k. Erbländer. II. in IV. del. Wien 1799—1809 in Alphabetisches Haupt-Register aller in dem topographischen Post-Lexikon enthaltenen Ortschaften der k. k. Erbländer I—VII, Wien 1798—1811; Haupt-Ausweis über die Eintheilung des Laibacher Gouvernementsgebietes in Provinzen, Kreise, Sektionen, Bezirks-Obrigkeiten, Hauptgemeinden, Untergemeinden und Ortschaften, nebst deren Häuser- und Seelenzahl im Jahre 1817 (Laibach, 57 listov); Haupt-Ausweis über die Eintheilung des Gouvernements des Küstenlandes in Kreise, Distrikte, Bezirke, Hauptgemeinden und Untergemeinden, dann deren Häuser- und Seelen Anzahl (11 listov); Alphabetische Tabelle aller Ortschaften des Laibacher Kreises (Laibach 1818, 23 listov); ... des Neustädter Kreises (Laibach 1819, 37 listov); ... des Adelsberger Kreises (Laibach 1819, 10 listov); ... des Villacher Kreises (Laibach 1819, 24 listov); Alphabetisches Verzeichniss der Städte, Märkte und Dörfer im Gebiete des k. k. Illyrisch-Küsten-Guberniums... (Triest 1818, 50 strani); Carl Schmutz, *Historisch Topographisches Lexicon von Steyermark I—IV, Graz 1822—1825; Topographisches Lexicon oder General-Verzeichniss aller in den Österreichischen Staaten gelegenen Ortschaften I—III, Wien 1836—1837; H. Freyer, Alphabetisches Verzeichnis aller Ortschaft- und Schlösser-Namen des Herzogthums Krain in deutscher und krainischer Sprache, Laibach 1846; Nachweisung der im Bezirke der k. k. illirischen Oberpostverwaltung befindlichen Orte, wo k. k. Postanstalten bestehen und jener Ortschaften, welche den Postamtsorten bezüglich der Aufgabe und Aholung der Briefe zugewiesen sind, Laibach 1840; Peter Kozler, Kratek slovenski zemljepis in pregled politične in pravosodne razdelitve ilirskega kraljestva in štajerskega vojvodstva s pridanim slovenskim in nemškim imenikom mest, trgov, krajev itd., Na Dunaju 1854; P. Kozler, Imenik mest, trgov in krajev zapopadenih v Zemljevidu Slovenske dežele, kakor priloga istega, Na Dunaju 1864; Krajna imena v tržaškej okolici (iz »Edinosti«), Trst 1876; Leksikon občin kraljestev in dežel, zastopanih v državnem zboru: IV. Leksikon občin za Štajersko, V. Leksikon občin za Koroško, VI. Leksikon občin za Kranjsko, VII. Avstrijsko ilirsko primorje (Trst, Gorica in Gradiška, Istra), Na Dunaju 1904—1906; Krajevni repertorij za Kranjsko, Ljubljana 1912; Specialni krajevni repertorij avstrijskih dežel: IV. Štajersko, V. Koroško, VI. Kranjsko, VII. Avstrijsko ilirsko primorje, Dunaj 1918—1919; Allgemeines Verzeichnis der Ortsgemeinden und Ortschaften Österreichs, Wien 1915; Krajevni repertorij za Slovenijo, Naslovni oddelek Anončnega in informlačnega zavoda Drago Beseljak & Drug., Ljubljana (brez letnice, izšlo že**

v Jugoslaviji). Morda bi bilo koristno omeniti še seznam upravne razdelitve ilirskih provinc, ki je izhajal v listu *Télégraphe officiel, Ljubljana 1811—1812*. Od novejših imenikov je bibliografija pustila v nemar tele: R. Svetlič, *Kazalo krajev na »Zemljevidu slovenskega ozemlja« 1:200.000, Ljubljana 1922; Krajevni leksikon Dravske banovine, Ljubljana 1937; T. J. Arandjelović, Imenik-Registar naseljenih mesta Kralj. Jugoslavije; Popis vodenih tokova Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, Sarajevo 1924* (ta knjiga predstavlja vsaj za Slovenijo slabo kompilacijo; n. pr. Meža je tu dobila ime Mis, kar je pač rekonstrukcija iz nem. Miess); Lavo Čermelj, *Julijska krajina, Beneška Slovenija in Zadrška pokrajina. Imenoslovje in politično-upravna razdelitev* (z zemljevidom), Beograd 1945; L. Sienčnik in B. Grafenauer, *Slovenska Koroška. Seznam krajev in politično-upravna razdelitev* (z zemljevidom), Ljubljana 1945; *Seznam mest, okrajev, mestnih občin, katastrskih občin in naselij h karti Upravne razdelitve LR Slovenije, Ljubljana 1952; Krajevni leksikon Ljudske republike Slovenije, Ljubljana 1954; Imenik naselij Ljudske republike Slovenije* (z zemljevidom), Ljubljana 1955; *Seznam naselij in njih sestavnih delov* (v LRS), Ljubljana 1960; *Imenik naselij Ljudske republike Slovenije, Ljubljana 1961*. Čeprav med posameznimi imeniki ni bistvenih razločkov, vendar za raziskovalca naše onomastike veliko pomenijo že razlike v upoštevanju zaselkov, predvsem pa različni zapisi istih imen. Starejša oblika imena, ki jo najdemo v kakem imeniku, lahko včasih pomeni ključ, ki nam omogoči odkriti nastanek in pomen krajevnega imena. Vsekakor bi bilo treba v bibliografijo sprejeti še: Josip Brinar, *Slovarček zemljepisnih imen, njih izvir in pomen, V Celju 1928; J. von Zahn, Ortsnamenbuch der Steiermark im Mittelalter, Wien 1893; Eberhard Kranzmayer, Ortsnamenbuch von Kärnten II. Alphabetisches Kärntner Siedlungsnamenbuch, Klagenfurt 1958*.

Tudi pod *ortografijo* so nekatere stvari izpuščene. Morda res ni potrebno navajati pravopisnih pripomočkov, ki so izšli pred Levčevim pravopisom. Nikakor pa ne bi smel izostati *Breznikov Slovenski pravopis, Ljubljana 1920*. Breznik-Ramovšev *Slovenski pravopis* je izšel v normalni izdaji leta 1935. Leta 1937 (v bibliografiji je omenjena ta letnica) je izšla njegova mala izdaja in leta 1938 je izšel drugi nespremenjeni natis te male izdaje. Leta 1962 je izšel novi *Slovenski pravopis*. Med ortografijo bi bilo treba šteti tudi Koštialov *Slovníski in slovarski brus knjižne slovensčine; knjižica je izšla v dveh natisih, leta 1927 na Prevaljah in 1931 v Celju*.

Slangoskih slovarjev Slovenci praktično nimamo. Badjurova *Smuška terminologija*, ki jo ta bibliografija uvršča sem, je kvečjemu na sredi med slangom in terminologijo, če ne gre celo bolj k zadnji. Nekaj podobnega je tudi v *Lovskoribiškem slovarjem* Janka Lokarja (Ljubljana 1937), ki je izpuščen. Eno in drugo bi človek lahko štel med terminološka dela.

S *terminologijami* je bilo pri nas zmeraj težko, zlasti na tistih področjih, ki so se močno razvila v novejšem času. Dolgo časa ni imel kdo skrbeti, da bi dobili slovensko ime novi pojmi, ki smo jih nepretrgoma sprejemali. Potrebe so tako rekoč vedno prehitvale terminologe, čeprav je bilo že za časa Avstrije in potem v stari Jugoslaviji več poskusov, da bi na nekaterih področjih rešili vprašanje domačega strokovnega izrazja. Zdaj skrbi za to zvrst besednega fonda posebna »Terminološka komisija« pri SAZU, ki dela v tesni povezavi s posameznimi strokovnimi društvi. Sadovi njenega dela so že začeli izhajati ali pa so napovedani. Tako je Rudolf Sajovic v 7.—9. številki *Pravnika* 1954 objavil slovarsko obdelavo črk B, C, in Č kot neke vrste poskusno polo *slovenske pravne terminologije*. Od leta 1957 je izšlo že 7 zvezkov *Slovenskega elektrotehniškega slovarja*; pripravlja ga terminološka komisija Elektrotehniškega društva Slovenije. Univerza v Ljubljani izdaja *Kmetijski tehniški slovar*. Leta 1962 je izšel prvi del (A—O) *Splošnega tehniškega slovarja*. Poleg teh novejših del, ki še niso dokončana, bi bilo treba v terminološki bibliografiji omeniti še takele slovarje: Alojzij Benkovič, *Slovensko-latinsko-nemški rastlin-*

ski imenik slovenskih dežel, Ljubljana 1922; A. Benkovič, *Imenik zdravilnih rastlin* (iz »Farm. Vjesnika«), Zagreb 1925; Janko Barle, *Prinosi slovenskim nazivoma bilja* (Zbornik za narodni život... XXX/2—XXXI/1), Zagreb 1956—57; Dragutin Simonović, *Botanički rečnik imena biljaka*, Beograd 1959; Avgust Munda, *Ribe v slovenskih podah*, Ljubljana 1926; I. Siebenreich, *Nemško-slovensko poštno izrazoslovje*, V Brucku ob Muri 1911; Jos. Petrič, *Kratko nemško-slovensko poštno izrazoslovje*, Ljubljana 1919; Karol Buliř, *Zdravstveni slovar* (prevod s češkega), Ljubljana (brez letnice); F. Magister, *Zel in plevel. Slovar naravnega zdravilstva*, Ljubljana 1926; Mirko Černič, *Klinični besednjak*, Ljubljana 1941; Del Cott Rudolf, *Medicinski terminološki slovarček*, V Ljubljani 1961; Hybásek, *Laško-slovensko-nemški glasbeni slovarček*, Ljubljana (brez letnice); Dušan Sancin, *Glasbeni besednjak*, Celje 1953; Fran Savinšek, *Slovar strokovnih izrazov za panoge tiskarstva, knjigoveško stroko in reprodukcijo*, Ljubljana 1936—37; Leo Novak, *Nemško-slovenska fotografska terminologija*, Ljubljana 1954; Andolšek in Ažman, *Mali gospodarski slovar*, Ljubljana 1958; Gradišnik, Kopriva, Naglič, *Pomorska slovenščina*, Ljubljana 1961. Skokova knjiga *Naša pomorska i ribarska terminologija*, ki je navedena pod številko 41, nima slovenskih izrazov. Manjka 5. zvezek *Tehnične terminologije: Okno in vrata*; prvi zvezek je omenjen pod številko 145; drugega zvezka nisem mogel najti.

Največ prostora zavzemajo dvojezični slovarji; ti so tudi najbolj obdelani. Pri češčini je treba Bradaču, Očenášku in Zavadilu dodati še *Slovníček slovensko-český a česko-slovenský / Slovar slovensko-český in češko-slovenský*, ki je izšel v zbirki slovarjev Bukovskega v Pragi. Pri angleščini bi omenil samo to, da je Kotnikov *Slovensko-angleški slovar* izšel leta 1962 v peti izdaji. K esperantu bi šel še: Damjan Vahen, *Esperanto, slovnica in slovar*, Ljubljana 1958. Pri francoščini pogrešam: Anton Ullrich, *Dictionnaire Français-Slovène et Slovène-Français*, Paris 1954. V novi izdaji sta izšla Kotnikov *Slovensko-francoski slovar* leta 1959 ter Pretnarjev in Kotnikov *Francosko-slovenski slovar* (4. izdaja, 1960).

Slovensko-nemških in nemško-slovenskih slovarjev imamo največ. Ta del je obdelan dokaj izčrpno, vendar bi dodal nekaj dopolnil. Manjka: Fran Fink, *Slovensko-nemški in nemško-slovenski slovarček*, Maribor 1921; *Ročni slovensko-nemški in nemško-slovenski slovar s kratko slovnico slovenskega in nemškega jezika*, ki je izšel v Ljubljani pri Turku v treh izdajah, 1905, 1907 in 1917; Joža Glonar, *Nemško-slovenski in slovensko-nemški slovar*, Ljubljana 1954; Dora Vodnik, *Nemško-slovenski slovarček*, Ljubljana 1958. Pavlinov *Slovarček za potovalce na Nemško...* iz leta 1894 ima vsaj še eno izdajo iz 1908 kot *Slovensko-nemški slovarček*. Sketov in Podbojev *Slovensch-deutsches und deutsch-slovenisches Taschenwörterbuch* je izšel v Celju 1942 že v tretji izdaji; prvi dve izdaji (Celovec 1912, Prevalje 1920) nista omenjeni v bibliografiji. *Nemško-slovenski in slovensko-nemški žepni slovarček* Angele Piskernikove je doživel leta 1941 še drugo in tretjo izdajo. Tomšičev *Nemško-slovenski slovar* je izšel leta 1959 že v četrti izdaji. Nekaj slovensko-nemških oziroma nemško-slovenskih slovarjev sem omenil pri terminologiji. Treba je popraviti tudi nekaj tiskovnih napak: *Jarni*, prav *Jarnik* (str. 284); *Preslj*, prav *Presl* (str. 285 in 294); pravilni naslov pod št. 104 je: Podkrajšek Henrik, *Obrtna, trgovinska, tovarniška in železniška terminologija*, ne pa *trgovniška*. Pri Murkovem slovarju je pomotoma izpuščena oznaka *ročni besednik* (str. 282). Pri *Janežičevih* slovarjih pod št. 75 manjkajo nekateri podatki za drugo, tretjo, četrto in peto izdajo; pomotoma so se znašli v multijezičnem delu med številčkama 151 in 152.

Pri grščini bi lahko omenil še tri take slovarčke kakor je tisti Koritnikov k trem spevom Iliade, in sicer: A. Koritnik, *Slovarček k IV., VI., XVI., XVIII., XXII. in XXIV. spevu Ilijade*, Št. Vid 1915; J. Pipenbacher, *Slovarček k I. in III. olintskemu ter k III. filipskemu Demostenovemu govoru*, Ljubljana 1911; A. Prebil, *Slovarček k I., V., VI., VII., VIII. in IX. spevu Odiseje*, Ljubljana 1912.

Pri madžarščini manjka János Fliszár, *Magyar-vend szótár / Vogrszki-vendiski récsnik*, Budapest 1922. Dodati je treba: Franc Sebjanič, *Madžarsko-slovenski slovar*, Ljubljana 1961.

Mimo nemščine imamo Slovenci največ slovarjev za italijanščino. Posebno veliko jih je izšlo v letih od 1941 do 1945, ko so Italijani okupirali del slovenskega ozemlja in so nekatere kulturne dejavnosti podpirali, da bi pridobili Slovence na svojo stran. V bibliografiji pogrešam pod italijanščino naslednje slovarje: Alasia da Sommaripa, *Vocabolario Italiano e Schiauo*, Udine 1607; Giuseppe Loschi, *Grammatica della lingua slovena ...* Udine 1893 (knjigi, ki je prirejena po 3. izdaji Sketove slovenske slovnice v nemščini, je dodan slovensko-italijanski in italijansko-slovenski slovar); Iskravec, *Slovensko-italijanski slovarček*, V Gorici 1914; *Topolessigrafi della Venezia-Giulia*, Udine 1916 (slovensko in furlansko-italijanski slovar); S. K., *Slovensko-italijanski in italijansko-slovenski slovar*, Ljubljana, več izdaj, druga 1925; *Dizionario italiano-sloveno in Dizionario sloveno-italiano*, Milano 1942, format liliput; Ferdinando Kleinmayr, *Dizionario tascabile italiano-sloveno e sloveno-italiano / Zepni slovar italijansko-slovenski in slovensko-italijanski*, Trieste, več izdaj, tretja 1945. Dodam naj še, da je Bajčev in Kalanov *Italijansko-slovenski slovar* izšel leta 1960 v drugi izdaji.

K latinščini mora piti še: Fran Wiesthaler, *Latinsko-slovenski veliki slovar (A-fascilis)*, Ljubljana 1923, nedokončan. Izpuščena je druga izdaja Bradačevega *Latinsko-slovenskega slovarja* iz leta 1957. Lahko bi opozoril še na takele stvari: Rudolf Južnič, *Slovarček k I. in II. kn. Vergilijeve Eneide in k izbranim pesmim iz »Georgica« in »Bucolica«*, Ljubljana 1910; R. Južnič, *Slovarček k Vergiljevi Eneidi II. del kn. III. do VI.*, Ljubljana 1912; J. Kušan, *Latinsko-slovenski slovarček k lat. čitanki za IV. in V. gimn. razred*, Ljubljana 1912; J. Kušan, *Latinsko-slovenski slovarček k latinski čitanki za III. gimnazijski razred*, Maribor 1923.

Pri srbohrvaščini bi bilo treba omeniti še: Mate Tentor, *Leksička slaganja creskog narječja i slovenskoga jezika protiv Vukova jezika*, Razprave SAZU I (1950), str. 67—92.

V *mnogojezičnem* delu manjka Megiserjev *Thesaurus Polyglottus I—II*, Frankfurt 1603, ki je v prvem delu knjige, med slovanskimi slovarji, omenjen. Sem bi šel tudi: Josip Pavlica, *Frazeološki slovar v petih jezikih*, Ljubljana 1960. Pri Vodnikovem slovarju bi bilo morda dobro omeniti, da je 15. junija 1813 izšla samo poskusna pola, drugače je ostal v rokopisu. *Juridisch-politische Terminologie ...* pod 163 je izšla leta 1853, ne pa 1953.

Lewanski našteje 166 enot, od teh dve (28 in 41) ne spadata v slovensko bibliografijo. V tem sestavku sem dodal 94 novih enot. Vendar zaradi tega še ne morem trditi, da je bibliografija slaba. Tudi taka, kakršna je, lahko postreže tujcu in domačinu s koristnimi napotki in informacijami, ne more pa nuditi celotne in zanesljive slike o naših leksikografskih delih. Zato so bile te pripombe, čeprav so fragmentarne, potrebne. Za pomanjkljivosti ni kriv samo sestavljalec, ker je pri delu naletel tudi na objektivne ovire. Stanje, kakršno se je pokazalo ob pregledu te bibliografije, naravnost terja od naših delavcev v lingvistiki, da pripravijo popolnejšo bibliografijo slovenskih slovarjev.

Knjiga ne vrednoti posameznih del. Vendar bi bilo to vsekakor potrebno, če bi si hoteli ustvariti pravilno sliko o naši leksikografiji. Nabralo se je že toliko del, da bi jih bilo nujno potrebno oceniti. Poleg praktičnih koristi bi take ocene lahko nudile tudi veliko dragocenih navodil za prihodnje slovarsko delo. Človek težko zapiše splošno sodbo o vrednosti naših slovarjev; precejšnje število jih ni na zavirljivo visokem nivoju, ker so preveč prakticistični in so služili zgolj trenutnim potrebam. Na koncu bi bilo želeli, da bi bili v prihodnji bibliografiji razvidni kvaliteta in kvantiteta leksikografskih del.

France Novak

